YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК
REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2025-yil 3-son

VOLUME 9 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.3

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
Y. Yarmolik, Y. Mahmudov,
E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2025-yil 26-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 23,5
Adadi: 100. Buyurtma: № 174.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR
I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori v.v.b., yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI
B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR
O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot bo'limi boshlig'i

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI
A. Saidov – Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazining direktori, yuridik fanlar doktori, professor (Toshkent, O'zbekiston)

E. Juchniewicz – Gdansk universiteti professori, huquq doktori (Gdansk, Polsha)

A. Younas – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (Pekin, Xitoy)

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

Sh. Asadov – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

M. Aminjonova – O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

M. Rahimov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (Toshkent, O'zbekiston)

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

B. Murodov – O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O'zbekiston)

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori v.b., pedagogika fanlari nomzodi (Toshkent, O'zbekiston)

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Е. Ярмолик, Й. Махмудов,
Э. Мустафаев, К. Абдувалиева,
Ф. Мухаммадиева, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Э. Шарипов

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию 26.09.2025.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 23,5. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 174.

Лицензия типографии
от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии Ташкентского государственного юридического университета.
100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

И. Рустамбеков – доктор юридических наук, профессор, врио ректора Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

В. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – начальник редакционно-издательского отдела Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

А. Саидов – доктор юридических наук, профессор, директор Национального центра по правам человека Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Э. Юхневич – доктор права, профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Юнас – доктор философии по юридическим наукам (Пекин, Китай)

О. Окюлов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ш. Асадов – доктор юридических наук, профессор Академии государственной политики и управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Аминжонова – доктор юридических наук, доцент Правоохранительной академии Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

М. Рахимов – доктор философии по юридическим наукам, доцент Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

О. Нарзуллаев – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

В. Муродов – доктор юридических наук, профессор Академии МВД Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

А. Мухамеджанов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Н. Ниязова – кандидат педагогических наук, и. о. профессора Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
Y. Yarmolik, Y. Makhmudov,
E. Mustafaev, K. Abduvalieva,
F. Mukhammadieva, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, E. Sharipov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.09.2025.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 23,5.
Units: 100. Order: № 174.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF
I. Rustambekov – Acting Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR
B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR
O. Choriev – Head of the Publishing Department of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD
A. Saidov – Director of the National Centre for Human Rights of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor (Tashkent, Uzbekistan)

E. Juchniewicz – Professor of the University of Gdansk, Doctor of Law (Gdansk, Poland)

A. Younas – Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Beijing, China)

O. Okyulov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Nematov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Sh. Asadov – Professor of the Academy of Public Policy and Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Aminjonova – Associate Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Rakhimov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

O. Narzullaev – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

B. Murodov – Professor of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

A. Mukhamedjanov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

N. Niyazova – Acting Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **SAFAROV DJAXONGIR ISMOILOVICH**
O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi asosida jinoyat qonunini takomillashtirish bo'yicha ayrim mulohazalar

19 **NARIMANOV BEKZOD ABDUVALIYEVICH**
Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini huquqiy tartibga solish: nazariy-huquqiy jihatlar va modellar

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

26 **GULYAMOV SAID SAIDAXRAROVICH**
Kiber huquqning nazariy asoslari: huquqiy tartibga solishning konseptual modeli

40 **MAMANAZAROV SARDOR SHUXRATOVICH**
Zamonaviy biotexnologiya sohasidagi fuqarolik-huquqiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari

52 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**
Davlat xaridlari bitimlarini maxsus shartnoma turi sifatida baholash

62 **ABDUVALIYEV BAHODIR ABDULXAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasida aqlli shaharlar rivojlanishining huquqiy asoslarini tahlil qilish: hozirgi holat va takomillashtirish istiqbollari

74 **MAMADALIYEV AVVOLBEK ZIYOITDINOVICH**
Huquqni suiiste'mol qilish fenomeni to'g'risidagi qarashlar genezisi

84 **RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirish mexanizmlari va ularni takomillashtirish istiqbollari

97 **RODIONOV ANDREY ALEKSANDROVICH**
Blokcheyn texnologiyalarida ma'lumotlarni fuqarolik-huquqiy tartibga solishning konvergensiya va divergensiyasi: Yevropa Ittifoqi "Ma'lumotlar to'g'risida"gi qonuni tajribasi hamda O'zbekiston uchun istiqbollar

105 **SAIDOV MAQSUDBEK NORBOYEVICH**
Mas'uliyati cheklangan jamiyatda ulushni sotish munosabatlarining huquqiy tartibga solinishi: nazariya va amaliyot

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

117 **SULTONOVA SEVINCH BEKMUROD QIZI, MIRZAYEV ISLOMJON XUSHNAZAR O'G'LI**
Arizani ko'rmasdan qoldirish va xususiy shikoyat qilish huquqi: amaliyot, muammo va takliflar

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

124 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
Atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida O'zbekiston milliy standartlashtirish tizimini rivojlantirish istiqbollari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

133 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Kuchli ruhiy hayajonlanish holatida qasddan odam o'ldirgan shaxsga jazo tayinlashda jabrlanuvchi xulq-atvorining e'tiborga olinishi

143 **CHORIYEV ANVAR QO'ZIYEVICH**
Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun jinoiy javobgarlik belgilashning ijtimoiy zaruriyati

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

153 **SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM QIZI**
Xalqaro hamkorlikda ekstraditsiya tushunchasi, ahamiyati va roli

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

168 **YUSUPOVA FARINGIZ O‘KTAM QIZI**
Tibbiy ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlashning xalqaro-huquqiy va kontseptual asoslari
177 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA**
Qulay atrof-muhitga ega bo‘lish huquqini ta’minlash sohasida mintaqaviy shartnomaviy-huquqiy mexanizmlar

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

187 **MIRZAYEVA MOHINA SROJIDDINOVA**
O‘zbekistonda yo‘l-transport infratuzilmasi sohasida korrupsiyaviy xavf-xatarlar va ularni bartaraf etish mexanizmlari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **САФАРОВ ДЖАХОНГИР ИСМАИЛОВИЧ**
Некоторые суждения по совершенствованию уголовного законодательства на основе новой редакции Конституции Республики Узбекистан

19 **НАРИМАНОВ БЕКЗОД АБДУВАЛИЕВИЧ**
Правовое регулирование деятельности негосударственных некоммерческих организаций: теоретико-правовые аспекты и модели

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

26 **ГУЛЯМОВ САИД САИДАХРАРОВИЧ**
Теоретические основы киберправа: концептуальная модель правового регулирования

40 **МАМАНАЗАРОВ САРДОР ШУХРАТОВИЧ**
Особенности гражданско-правовых отношений в сфере современных биотехнологий

52 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**
Оценка договоров государственных закупок как особого вида договора

62 **АБДУВАЛИЕВ БАХОДИР АБДУЛХАЕВИЧ**
Анализ правовых основ развития умных городов в Республике Узбекистан: современное состояние и перспективы совершенствования

74 **МАМАДАЛИЕВ АВВОЛБЕК ЗИЁИТДИНОВИЧ**
Генезис взглядов на феномен злоупотребления правом

84 **РАХМАТОВ АЗИЗБЕК ИСКАНДАР УГЛИ**
Механизмы финансирования предпринимательской деятельности и перспективы их совершенствования

97 **РОДИОНОВ АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ**
Конвергенция и дивергенция гражданско-правового регулирования данных в блокчейн-технологиях: опыт закона ЕС о данных и перспективы для Узбекистана

105 **САИДОВ МАКСУДБЕК НОРБОЕВИЧ**
Правовое регулирование отношений по продаже долей в обществе с ограниченной ответственностью: теория и практика

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

117 **СУЛТОНОВА СЕВИНЧ БЕКМУРОД КИЗИ, МИРЗАЕВ ИСЛОМЖОН ХУШНАЗАР УГЛИ**
Оставление заявления без рассмотрения и право на частную жалобу: практика, проблемы и предложения

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

124 **РАЖАБОВ НАРИМАН ШАРИФБАЕВИЧ**
Перспективы развития национальной системы стандартизации Узбекистана в сфере охраны окружающей среды

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

133 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**
Учёт поведения потерпевшего при назначении наказания лицу за совершённое в состоянии сильного душевного волнения умышленное убийство

143 **ЧОРИЕВ АНВАР КУЗИЕВИЧ**
Социальная необходимость установления уголовной ответственности за нарушение законодательства о персональных данных

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО. СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

153 **СУЛТОНОВА ЛОБАР МАМАРАИМ КИЗИ**
Понятие, значение и роль экстрадиции в международном сотрудничестве

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

168 **ЮСУПОВА ФАРИНГИЗ УКТАМ КИЗИ**
Международно-правовые и концептуальные основы обеспечения безопасности медицинской информации

177 **РАСБЕРГЕНОВА САРБИНАЗ АЛИШЕРОВНА**
Региональные договорно-правовые механизмы в сфере обеспечения права на благоприятную окружающую среду

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

187 **МИРЗАЕВА МОХИНА СРОЖИДДИНОВНА**
Коррупционные риски в сфере дорожно-транспортной инфраструктуры в Узбекистане и механизмы их преодоления

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

11 **SAFAROV DJAKHONGIR ISMOILOVICH**
Some considerations on improving the criminal legislation based on the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan

19 **NARIMANOV BEKZOD ABDUVALIEVICH**
Legal regulation of non-governmental non-profit organizations: theoretical and legal aspects and models

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

26 **SAID GULYAMOV SAIDAKHRAROVICH**
Theoretical foundations of cyberlaw: a conceptual model for legal regulation

40 **MAMANAZAROV SARDOR SHUKHRATOVICH**
Peculiarities of civil-legal relations in the field of modern biotechnology

52 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Evaluation of public procurement transactions as a special type of contract

62 **ABDUVALIEV BAHODIR ABDULKHAYEVICH**
Analysis of the legal framework for the development of smart cities in the Republic of Uzbekistan: current state and prospects for improvement

74 **MAMADALIEV AVVOLBEK ZIYOITDINOVICH**
Genesis of views on the phenomenon of abuse of law

84 **RAKHMATOV AZIZBEK ISKANDAR UGLI**
Mechanisms for financing entrepreneurial activities and prospects for their improvement

97 **RODIONOV ANDREY ALEKSANDROVICH**
Convergence and divergence of civil legal regulation of data in blockchain technologies: EU data act experience and prospects for Uzbekistan

105 **SAIDOV MAKSUDBEK NORBOYEVICH**
Legal regulation of relations on sale of shares in a limited liability company: theory and practice

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

117 **SULTONOVA SEVINCH BEKMUROD KIZI, MIRZAEV ISLOMJON KHUSHNAZAR UGLI**
Dismissal of an application without consideration and the right to a private complaint: practice, problems and proposals

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

124 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
Prospects for the development of the national standardization system of Uzbekistan in the field of environmental protection

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

133 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Consideration of the victim’s behavior when sentencing a person who commits intentional homicide in a state of intense emotional excitement

143 **CHORIEV ANVAR KUZIEVICH**
Social necessity of establishing criminal liability for violation of legislation on personal data

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

153 **SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM KIZI**
The concept, significance, and role of extradition in international cooperation

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

168 **YUSUPOVA FARINGIZ UKTAM KIZI**
International legal and conceptual foundations for ensuring the security of medical data
177 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA**
Regional contract-legal mechanisms in the sphere of ensuring the right to a favorable environment

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

187 **MIRZAEVA MOHINA SROJIDDINOVA**
Corruption risks in the field of road transport infrastructure in Uzbekistan and mechanisms for their elimination

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

Kelib tushgan / Получено / Received: 07.08.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 17.09.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.09.2025

DOI: 10.51788/tsul.rols.2025.9.3./KARD1240
UDC: 347.440.66(045)(575.1)

DAVLAT XARIDLARI BITIMLARINI MAXSUS SHARTNOMA TURI SIFATIDA BAHOLASH

Samandarova Feruza Baxromjon qizi,
Toshkent davlat yuridik universiteti
tayanch doktoranti
ORCID: 0009-0008-6404-4893
e-mail: feruuzzakh99@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada davlat xaridlari shartnomasining huquqiy tabiati fuqarolik-huquqiy nazariya nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. Davlat xaridlarida tuziladigan shartnomalar Fuqarolik kodeksida nazarda tutilgan umumiy shartnoma belgilariga ega boʻlsa-da, oʻz mohiyatiga koʻra, fuqarolik va maʼmuriy huquq elementlarini mujassamlashtirgan maxsus tartibga ega shartnoma turi sifatida namoyon boʻladi. Maqolada ushbu shartnomalarning oʻziga xos xususiyatlari, ularning boshqa shartnomalardan farqli jihatlari, davlat manfaatlariga xizmat qiluvchi cheklovlar, korrupsiyaning oldini olish va raqobatni rivojlantirishdagi oʻrni, shartnoma tuzish erkinligi prinsipining maxsus koʻrinishi yoritilgan. Shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari toʻgʻrisida"gi Qonuni, Fuqarolik kodeksi, Yevropa Ittifoqi direktivalari, UNCITRAL model qonuni hamda OECD tavsiyalari asosida shartnoma institutining oʻziga xosliklari nazariy va amaliy yondashuvlar nuqtayi nazaridan taqqoslab tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida davlat xaridlari shartnomasi fuqarolik-huquqiy tusga ega boʻlsa-da, shartnoma subyektlari, tuzilish shakli, majburiyatni bajarmaganlik uchun javobgarlik choralari kabi bir qator farqli jihatlar bilan ajralib turishi aniqlangan. Yakunda davlat xaridi shartnomasi maxsus tartib, rejim va javobgarlik bilan ajralib turuvchi alohida shartnoma turi sifatida baholanishi taklif qilingan.*

Kalit soʻzlar: *davlat xaridlari, maxsus shartnoma, davlat buyurtmachisi, insofsiz ijrochi, shartnoma tuzish erkinligi, elektron shartnoma*

ОЦЕНКА ДОГОВОРОВ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК КАК ОСОБОГО ВИДА ДОГОВОРА

Самандарова Феруза Бахромжон кизи,
базовый докторант Ташкентского
государственного юридического университета

Аннотация. *В данной статье с позиции гражданско-правовой теории проанализирована правовая природа договора государственных закупок. Хотя заключаемые в сфере государственных закупок договоры обладают общими признаками договора, предусмотренными Гражданским кодексом, по своей сути они выступают особым видом договоров, сочетающим элементы гражданского и административного права. В статье освещены особенности таких договоров, их отличия от иных договоров, установленные в целях защиты государственных интересов ограничения, а также их роль в предотвращении коррупции и развитии конкуренции, включая специфику проявления принципа свободы договора. Кроме того, на*

основе Закона Республики Узбекистан «О государственных закупках», Гражданского кодекса, директив Европейского союза, модельного закона ЮНСИТРАЛ и рекомендаций ОЭСР проведён сравнительный анализ теоретических и практических подходов к институту государственных закупок. Результаты исследования показывают, что договор государственных закупок, обладая гражданско-правовой природой, отличается рядом особенностей, таких как субъектный состав, форма заключения, меры ответственности за ненадлежащее исполнение обязательств. В заключение автор предлагает рассматривать договор государственных закупок как особый вид договора, характеризующийся специальным порядком, режимом и ответственностью.

Ключевые слова: *государственные закупки, особый договор, государственный заказчик, недобросовестный исполнитель, свобода договора, электронный договор*

EVALUATION OF PUBLIC PROCUREMENT TRANSACTIONS AS A SPECIAL TYPE OF CONTRACT

Samandarova Feruza Bakhromjon kizi,
Basic doctoral student
at Tashkent State University of Law

Abstract. *In this article, the legal nature of the public procurement contract is analyzed from the point of view of civil law theory. Contracts concluded in public procurement, although they have the general contractual characteristics provided for by the Civil Code, in essence, represent a type of contract with a special procedure, combining elements of civil and administrative law. The article highlights the specific features of these agreements, their differences from other agreements, restrictions serving state interests, their role in preventing corruption and developing competition, and the special manifestation of the principle of freedom of contract formation. Also, based on the Law of the Republic of Uzbekistan “On Public Procurement,” the Civil Code, the directives of the European Union, the UNCITRAL Model Law, and the recommendations of the OECD, the specifics of the contract institution were analyzed from the point of view of theoretical and practical approaches. As a result of the study, it was established that although the public procurement contract has a civil law character, it differs in a number of aspects, such as the subjects of the contract, the form of its conclusion, and liability measures for non-performance of obligations. In conclusion, it is proposed to assess the public procurement contract as a separate type of contract, distinguished by a special procedure, regime, and responsibility.*

Keywords: *public procurement, special contract, public customer, dishonest executor, freedom of contract, electron contract*

Kirish

Ma’lumki, fuqarolik-huquqiy munosabatlar tomonlarning o‘zaro tengligi, erk muxtoriyati, shartnoma tuzish erkinligi, majburan bitim tuzishga yo‘l qo‘yilmasligi kabi tamoyillarga tayanadi. Xususan, fuqarolik munosabati subyektlari – davlat, jismoniy va yuridik shaxslar fuqarolik huquqini vujudga keltiruvchi xatti-harakatlar sodir etganda, bir xil huquq va majburiyatlarga ega bo‘ladi. Biroq davlat fuqarolik munosabatlarining subyekti sifatida boshqa ishtirokchilar kabi bir xil huquq va majburiyatlarga ega bo‘lsada, raqobatni rivojlantirish va korrupsiyaning oldini olish, bozor ishtirokchilarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida davlat fuqarolik munosabatlarining boshqa ishtirokchilari kabi to‘la erkinlikdan foydalana olmaydi. Xususan, davlat xaridlari asosida bitimlar tuzish bunga misol bo‘la oladi.

2021-yil 22-aprelda yangi tahrirdagi “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuni kuchga kirdi. Aynan ushbu normativ-huquqiy hujjat mamlaka-

timizda davlat xaridlari asosida savdolar tashkil etishda yangi ijobiy oʻzgarishlarga sabab boʻldi. Jumladan, Oʻzbekiston Respublikasining Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlarga koʻra, raqobatli va raqobatsiz usullardan foydalangan holda, jami budjet buyurtmachilari tomonidan 2021-yilda 57 008 mlrd soʻmlik shartnomalar imzolangan boʻlsa, 2022-yilda 64 590 mlrd soʻmlik 1 062 830 ta, 2024-yilda 78 709,1 mlrd soʻmlik 1 371 948 ta bitim imzolangan [1].

Maxsus axborot portalida elektron tuzilgan shartnomalar soni ham keskin ravishda oshib, 2024-yilda 100 978 tani tashkil qilgan, bu esa 2023-yilgi koʻrsatkichdan 5 barobar koʻp (20 102 ta) [2]. Yangilangan qonunchilik va ishlayotgan nazorat tizimi yildan yilga xarid qilish tartib-taomillari orqali tuzilgan shartnomalar sonining keskin oshishi, kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish, davlat mablagʻlaridan samarali foydalanishga sabab boʻlmoqda. Davlat xaridlari sektorini isloh qilish mamlakatda inflyatsiyani jilovlash, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish uchun muhim faoliyat yoʻnalishi hisoblanadi.

Oʻzbekistonning oʻziga xos holati iqtisodiyotda davlat va davlat korxonalarining yuqori ishtiroki bilan tavsiflanadi, bu esa sohada korrupsiya xavfini oshiradi. Oʻzbekistonda davlat korxonalari hali ham umumiy ishlab chiqarishning yarmidan koʻpini tashkil qiladi va iqtisodiyotning asosiy tarmoqlarida ustunlik qiladi. Bunday sharoitlarni hisobga olgan holda, davlat korxonalarining davlat xaridlari boʻyicha faoliyati samaradorligini oshirish bevosita ularning xarajatlarini kamaytiradi va natijada mamlakat budjetiga soliq tushumlarini oshiradi.

Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti ma'lumotlariga koʻra, davlat tomonidan moliyalashtiriladigan investitsiya loyihalarining 10–30 foizi notoʻgʻri boshqaruv yoki korrupsiya sababli amalga oshmay qoladi. Ochiq tenderlarda ishtirok etgan har 10 tadan 3 ishtirokchi korrupsiya tufayli gʻolib boʻla olmaganliklarini ta'kidlaydi. "Transparency International" xalqaro tashkiloti tomonidan e'lon qilingan korrupsiya indeksiga koʻra, 2024-yilda Oʻzbekiston 180 mamlakat orasida 121-oʻrinni egalladi. Davlat mablagʻlari sarflanishining oshkoraligi xalqaro indekslarda eng muhim omil hisoblanadi. Shu sababli davlat xaridlari sohasida korrupsiyani kamaytirish nafaqat iqtisodiyotimiz uchun, balki xalqaro hamjamiyatda mamlakatimiz obroʻsini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy davlatlar tajribasiga qaraydigan boʻlsak, puxta ishlab chiqilgan davlat xaridlari tizimi iqtisodiyot rivojlanishiga xizmat qilganining guvohi boʻlamiz. Masalan, Janubiy Koreya davlat xaridlari markazlashtirilgan tizimining eng muvaffaqiyatli namunasidir. Janubiy Koreyada davlat idoralari davlat buyurtmasi xizmati orqali tovarlar va xizmatlar sotib olish shartnomalarini tuzadi. Janubiy Koreyada davlat xaridlarining yagona tizimini yaratishdan maqsad davlat xaridlari tizimining ochiqligi va shaffofligini oshirish, shuningdek, xaridlar samaradorligini oshirish orqali jamoatchilik ishonchini qozonishdir.

Yevropa Ittifoqining eng rivojlangan davlatlari qatorida Germaniya davlat xaridlarini tashkil etishda katta tajribaga ega. Mamlakatning davlat xaridlarini koʻrib chiqish tizimi Yevropa Ittifoqi talablariga javob beradi, lekin oʻziga xos xususiyatlarga ega, jumladan, ikkita instansiya: mustaqil muassasa tomonidan shikoyatlarni koʻrib chiqish va sud tomonidan boshqariladigan nizolarni hal qilish usuli. Har ikki instansiya tomonidan chiqarilgan ajrimlar hamma uchun ochiq boʻlib, davlat xaridlarini rivojlantirish va yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Biroq shu oʻrinda haqli savol tugʻiladi: davlat xaridlari jarayonida tuzilgan shartnomalar huquqiy tabiatiga koʻra qanday tavsiflanadi? Ushbu jarayonda shartnoma tuzish erkinligi prinsipi qanday amal qiladi? Xarid qilish tartib-taomillari asosida tuzilgan

shartnomalarni qaysi turkum shartnomalar tarkibiga kirita olamiz?

Mazkur maqolada yuqoridagi savollarga javob berish orqali davlat xaridi shartnomasining nafaqat fuqarolik-huquqiy tabiati, balki ma'muriy-huquqiy jihatlari ham tahlil qilinib, shartnoma instituti doirasida maxsus tur sifatida taklif qilinadi. Davlat xaridi shartnomasini maxsus shartnoma turi sifatida baholash mazkur shartnomalarni tartibga soluvchi qonunchilikni takomillashtirish orqali davlat xaridlari tizimini yanada shaffof va samarali qilishga hissa qoʻshadi.

Adabiyotlar tahlili doirasida davlat xaridi shartnomasi tushunchasi turli olimlar qarashlari boʻyicha tahlil qilindi. Bu jarayonda V. Kikaves, F.A. Tasalov, G.L. Albano, O. Oqyulov, N. Imomov, Q. Mehmonov kabi olimlarning fikrlari oʻrganildi. Qiyosiy tahlil asosida milliy va xalqaro qonunchilik, jumladan, Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Davlat xaridlari toʻgʻrisida Kengash tavsiyalari, Davlat xaridlari toʻgʻrisidagi UNCITRAL model qonuni, Yevropa Ittifoqining Davlat xaridlari boʻyicha direktivasi kabi hujjatlar tahlil qilindi.

Material va metodlar

Maqolada davlat xaridlari shartnomasining huquqiy tabiati Oʻzbekiston Respublikasi qonun hujjatlari va boshqa xorijiy davlatlar qonunchiligi, shuningdek, yuridik soha olimlarining ilmiy qarashlariga asosan tahlil qilinib, maxsus shartnoma turi sifatida yoritib berilgan.

Mavzuni tadqiq qilish mobaynida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

Empirik metod – davlat xaridlari shartnomalarining milliy qonunchilikdagi huquqiy asoslari, amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar va amaliyotdagi qoʻllanishini tahlil qilishda qoʻllandi. Bu orqali mavjud me'yorlarning samaradorligi va amaliyotdagi muammolari aniqlanadi.

Tarixiy metod – davlat xaridlari institutining shakllanishi va rivojlanishini oʻrganishda qoʻllanib, shartnomaviy munosabatlarning huquqiy tabiatini izohlashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Qiyosiy-huquqiy metod – Oʻzbekiston qonunchiligi va xalqaro tajriba (UNCITRAL Model qonuni, Yevropa Ittifoqi direktivalari, OECD tavsiyalari) oʻrtasidagi oʻxshashlik va farqlarni aniqlashda qoʻllandi. Bu yondashuv milliy tizimni takomillashtirish boʻyicha amaliy xulosalar chiqarishga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari

Oʻzbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari toʻgʻrisida"gi Qonuniga binoan, davlat xaridlari toʻgʻrisidagi shartnoma deb, davlat buyurtmachisi va davlat xaridlari ijrochisi oʻrtasidagi davlat xaridlari boʻyicha huquqlar va majburiyatlarni belgilash, oʻzgartirish yoki bekor qilish toʻgʻrisidagi kelishuvga aytiladi. Ushbu ta'rif Fuqarolik kodeksidagi shartnomaga berilgan ta'rif bilan oʻxshash, biroq davlat xaridlari shartnomasining subyektlari aniq koʻrsatilgan. Demak, davlat xaridlari shartnomasi tuzish uchun bir tomondan davlat buyurtmachisi va ikkinchi tomondan ijrochi huquqiy munosabatga kirishishi lozim.

Davlat xaridlari jarayoni, jumladan, davlat xaridlari shartnomalarini tartibga solishda bir qator xalqaro hujjatlar mavjud boʻlib, davlat xaridlariga doir Oʻzbekiston Respublikasi qonunchiligini ishlab chiqishda mazkur huquqiy hujjatlar asos boʻlib xizmat qilgan. Jumladan, 2015-yil 18-fevralda Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Davlat xaridlari toʻgʻrisidagi Kengash tavsiyalarida davlat xaridlariga "zarur boʻlgan narsalarni aniqlash, bu ehtiyojni ta'minlash uchun eng yaxshi shaxs yoki tashkilot kimligini belgilash, zarur boʻlgan narsalarni toʻgʻri joyga, kerakli vaqtda, eng yaxshi narxda yetkazib berish va bularning barchasi adolatli hamda ochiq tarzda amalga oshirilishini ta'minlashga qaratilgan jarayon" deya ta'rif berilgan [3].

Davlat xaridlari toʻgʻrisidagi UNCITRAL model qonuniga koʻra, xaridlar yoki davlat xaridlari – xarid qiluvchi tashkilot tomonidan

tovarlar, qurilish yoki xizmatlar sotib olish, xarid shartnomasi esa xarid qilish jarayoni yakunida buyurtmachi va yetkazib beruvchi (yoki yetkazib beruvchilar) yoki pudratchi (yoki pudratchilar) oʻrtasida tuzilgan shartnomani bildiradi [4]. Yevropa Ittifoqining Davlat xaridlari boʻyicha direktivasi esa davlat xaridlari shartnomasini "oʻzida mulkiy manfaatlarni ifoda etgan bir yoki bir nechta iqtisodiy operatorlar va bir yoki bir nechta hokimiyat organlari oʻrtasida ishlarni bajarish, mahsulot yetkazib berish, xizmat koʻrsatish maqsadida yozma shaklda tuzilgan shartnoma" deb ta'riflaydi [5].

Xorijiy davlatlar qonunchiligini tahlil qiladigan boʻlsak, shartnoma tushunchasi biroz kengroq yoritilgan. Masalan, Rossiya federatsiyasi qonunchiligiga koʻra, shartnoma – yozma shaklda tuzilgan va predmeti tovarlarni yetkazib berish, ishlarni bajarish, xizmatlar koʻrsatish (shu jumladan, koʻchmas mulkni sotib olish yoki mulkni ijaraga berish) boʻlgan va budjet muassasasi, davlat yoki munitsipal unitar korxona yoki boshqa yuridik shaxs tomonidan tuzilgan davlat yoki munitsipal shartnoma yoki fuqarolik-huquqiy shartnoma hisoblanadi [6].

Tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari toʻgʻrisida"gi Qonuni UNCITRAL Model qonuni va YI direktivalarining asosiy tamoyillariga (oshkoralik, raqobat, korrupsiyaga qarshi mexanizmlar) mos keladi. OECD tavsiyalarida koʻrsatilgan shaffoflik, elektronlashtirish, budjet mablagʻlaridan samarali foydalanish kabi yoʻnalishlar ham qonunda oʻz aksini topgan. Biroq milliy ishlab chiqaruvchilarni qoʻllab-quvvatlash mexanizmlari va shartnomalarni bevosita raqobatsiz usullar orqali tuzish amaliyoti xalqaro me'yorlardan biroz chetga chiqadi.

Davlat xaridlari shartnomalarining huquqiy tabiati haqida yuridik soha olimlari turlicha qarashlarga ega. Jumladan, mahalliy olimlarning fikricha, davlat xaridi deganda, davlat ehtiyojlari uchun tovar, xizmat va ishlarning toʻliq yoki qisman budjet mablagʻlari evaziga sotib olinishi tushuniladi. Davlat xaridlarining asosiy vazifalari davlat boshqaruvi faoliyati uchun zarur boʻlgan tovar, xizmat va ishlarni oʻz vaqtida, kerakli sifat va narxda ta'minlashdan tashqari, raqobatni rivojlantirish hamda tadbirkorlik subyektlarini jalb qilishni oʻz ichiga oladi [7].

Huquqshunos V.V. Kikaves davlat xaridlarini tartibga solish mexanizmida ommaviy huquq ustunligi sabab davlat xaridlari shartnomasi ommaviy-huquqiy tabiatga ega, deb ta'kidlaydi [8]. F.A. Tasalovning fikricha, davlat xaridlari shartnomasi mahsulot yetkazib berish shartnomasi, oldi-sotdi shartnomasi, pudrat kabi shartnomalarni oʻz ichiga olgan shartnomaning maxsus turidir [9]. Professor G.L. Albano esa "davlat xaridlari shartnomasi fuqarolik huquqi mantigʻi asosida tuziladi, biroq jamoat manfaati mavjudligi uni fuqarolik va ma'muriy shartnomalar oʻrtasidagi gibrid shartnoma turiga oʻzgartiradi", deb qayd etadi [10].

Bizning fikrimizcha, G.L. Albano qarashlarida davlat xaridi shartnomasi tushunchasi kengroq yoritilgan. Unga koʻra, davlat xaridi shartnomasi – fuqarolik-huquqiy shartnomaning maxsus turi boʻlib, ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatining yuqoriligi sababli ma'muriy-huquqiy choralar bilan tartibga solinadi va shu jihatdan oddiy fuqarolik shartnomalaridan farq qiladi. Biroq milliy huquqshunos olimlar tomonidan davlat xaridlari huquqiy mexanizmlari hali yetarlicha oʻrganilmagan boʻlib, bu sohada yanada chuqurroq ilmiy izlanishlar olib borilishi zarur.

Tadqiqot natijalari tahlili

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, davlat xaridlari – bu davlat budjeti mablagʻlaridan samarali va shaffof tarzda foydalanishni ta'minlovchi tizim boʻlib, unda davlatning yirik iste'molchi sifatidagi roli hisobga olinadi. Shu bilan birga, raqobat muhitini cheklamaslik, ayrim shaxslarga asossiz imtiyozlar bermaslik hamda davlat tomoni-

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

dan o'z faoliyatini nazorat qilish orqali erkin bozor tamoyillariga putur yetkazmaslik kabi mezonlar muhim o'rin tutadi.

Davlat xaridlari shartnomasi ta'rifi xalqaro va milliy qonunchilikda, asosan, o'xshash bo'lib, yangi tahrirdagi Qonun xalqaro miqyosda e'tirof etilgan normalarni o'zida mujassam etadi. Umuman olganda, davlat xaridlari shartnomasining mavjud bo'lishi uchun munosabatlarda bir tomonda davlat, ikkinchi tomonda esa yuridik yoki jismoniy shaxs ishtirok etishi lozim.

Quyida davlat xaridlari shartnomasining fuqarolik-huquqiy shartnomalardan asosiy farqlari tahlil qilinadi.

Shartnoma tuzish erkinligi prinsipi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga (keyingi o'rinlarda – "FK") muvofiq, fuqarolik qonunchiligining asosiy prinsiplaridan biri – bu shartnoma tuzish erkinligidir. Fuqarolik qonunchiligi aynan ushbu prinsipga tayangan holda shakllantirilgan.

Professor F. Zokirovning fikricha, shartnomada tomonlarning erk-ixtiyori to'liq ifodalanadi. Chunki shartnomaga kirishayotgan shaxs kim bilan, qancha miqdorda va qachon shartnoma tuzish, yetkazib berilishi lozim bo'lgan pul mablag'lari, tovarlar yoki ashyolarni qaysi muddatda va qanday transport vositalarida yetkazilishi, shuningdek, to'lovning qaysi shaklda amalga oshirilishini mustaqil ravishda belgilaydi [11].

Shartnoma tuzish erkinligi tamoyili FKning 354-moddasida mustahkamlab qo'yilgan. Unga ko'ra, fuqarolar va yuridik shaxslar shartnoma tuzishda erkindirlar. Biroq aynan shu moddaga bu qoidani istisno etuvchi norma ham kiritilgan, ya'ni qonunda nazarda tutilgan hollarda taraflar majburan shartnoma tuzishlari mumkin (masalan, ommaviy shartnoma). Davlat xaridlari jarayonida tuziladigan bitimlar ham majburiy ravishda tuziladigan shartnomalar toifasiga kiradi, xususan, xarid qilish tartib-taomillarida g'olib bo'lgan ishtirokchi bilan davlat buyurtmachisi shartnoma tuzishga majbur. Faqat "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonunda nazarda tutilgan hollardagina davlat buyurtmachisi asoslantirilgan sabablarni ko'rsatgan holda, shartnoma tuzishdan bosh tortish huquqiga ega. Jumladan, 2025-yil 12-fevral kuni Bekobod tumanlararo sudi tomonidan ko'rib chiqilgan 4-1106-2401/3168-sonli iqtisodiy ishda "O'zmetkombinat" AJ tomonidan lotning asossiz ravishda bekor qilingani aniqlanib, korxonaga "Mec Techniks" MCHJ bilan shartnoma tuzish majburiyati yuklatilgan.

Xulosa qilib aytganda, davlat boshqa fuqarolik huquqi subyektlari kabi istalgan vaqtda istalgan shaxs bilan istalgan bahoda shartnoma tuza olmaydi. Binobarin, davlat organlari va tashkilotlari budjet mablag'laridan moliyalashtiriladi, bu esa, o'z navbatida, resurslardan oqilona va samarali foydalanishni talab qiladi.

Subyektlar. Yuqorida ta'kidlanganidek, davlat xaridi shartnomasining tomonlari davlat buyurtmachisi va ijrochidir. Davlat buyurtmachisi deganda, davlat organlari, budjet tashkilotlari (budjet buyurtmachilari) yoki ustav fondida davlat ulushi 50 foiz va undan ortiq bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlar (korporativ buyurtmachilar) tushuniladi. Ikkinchi tomon esa mahsulot sotish, xizmat ko'rsatish yoki ishlarni bajarishni o'z zimmasiga olgan har qanday yuridik yoki jismoniy shaxs bo'lib, ishtirokchi, tanlov g'olibi yoki ijrochi sifatida qatnashadi. Shunday qilib, davlat xaridi shartnomasi tuzilishi uchun kamida bir tomonda davlat buyurtmachisi bo'lishi talab etiladi.

Shuningdek, har qanday shaxs bilan ham mazkur shartnoma tuzilmaydi. Qonunchilik ikkinchi taraf uchun ham ayrim o'ziga xos talablar belgilaydi. Jumladan, davlat xaridlari jarayonida ishtirok etish uchun ishtirokchi shartnomani bajarish uchun zarur texnik, moliyaviy, moddiy, kadrlar resurslari hamda boshqa resurslarning mavjudligi, shartnoma tuzish uchun qonuniy huquqqa egalik, soliqlar va yig'imlarni to'lash bo'yicha muddati o'tgan qarzdorlikning mavjud emasligi,

Oʻzbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Majburiy ijro byurosining maʼlumotlar bazalarida ishtirokchining sud qarorlari boʻyicha bajarilmagan majburiyatlari mavjud emasligi toʻgʻrisida maʼlumotlar taqdim etishi shart. Shartnoma tuzish uchun qonuniy huquqqa egalik boshqa fuqarolik shartnomalari uchun ham tegishli boʻlsa-da, qarzdorlik mavjud emasligi, moddiy-texnik imoniyatlar mavjudligi kabi talablar boshqa shartnomalarda uchramaydi.

Bundan tashqari, yana bir guruh ijrochilar toifasi borki, ular bilan faqat qonunda nazarda tutilgan hollardagina bitim tuzish mumkin. Bular davlat buyurtmachisiga affillangan shaxslar boʻlib, mazkur cheklov manfaatlar toʻqnashuvining oldini olish, raqobatni cheklamaslik, ayrim shaxslarga imtiyoz berishdan tiyilish, barcha bozor ishtirokchilariga teng imkoniyatlar yaratishga imkon beradi. Aynan shu jihat ham davlat xaridlari shartnomasida maʼmuriy-huquqiy elementlar mavjudligini bildiradi. Bu qoidalar davlat buyurtmachisini istalgan shaxs bilan shartnoma tuzish imkoniyatini cheklaydi, budjet mablagʻlaridan foydalanishda mansab vakolatlarini suiisteʼmol qilishning oldini oladi.

Shakl. Davlat xaridlari shartnomalari tuzilish shakliga koʻra, elektron va yozma turlarga boʻlinadi. Biroq xalqaro standartlarga muvofiq, shartnomalar elektron shaklda tuzilishi lozim. Jumladan, Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Davlat xaridlari toʻgʻrisidagi Kengash tavsiyalari elektron davlat xaridlari barcha ishtirokchilar uchun ochiq boʻlib, maʼlumotlarni real vaqtda olish imkonini yaratishini, korrupsiya xavfini kamaytirib, oshkoralik va shaffoflikni oshirishini taʼkidlaydi. Shuningdek, elektron tarzda shartnoma tuzish kichik biznesni xarid jarayonlariga jalb qilishni taʼminlab, tadbirkorlik subyektlariga butun respublika boʻylab ishtirok etish imkonini beradi, bu esa, oʻz navbatida, raqobat muhitini kuchaytiradi. Bundan tashqari, avtomatlashtirilgan tizim ortiqcha byurokratiya, vaqt va mablagʻni tejaydi hamda xarajatlarni optimallashtiradi.

Davlat xaridlari hukumat uchun strategik boshqaruv va xizmatlar koʻrsatishning muhim ustunidir. Xarajatlar hajmi inobatga olingan holda, hukumat davlat xizmatlari koʻrsatish sifatining yuqori darajasini taʼminlash va jamiyat manfaatlarini himoya qilish maqsadida davlat xaridlarini samarali hamda yuqori standartlarga muvofiq amalga oshirish majburiyatiga ega.

Strategik maqsadlarda foydalanilsa, davlat xaridlari iqtisodiyotni yanada rivojlantirish, davlat sektorini samaraliroq qilish, jamiyat va iqtisodiyotni yanada birlashtirish hamda institutlarni ishonchli qilishga yordam beradi. Yaxshi ishlab chiqilgan davlat xaridlari tizimi atrof-muhitni muhofaza qilish, innovatsiyalar, ish oʻrinlari yaratish, kichik va oʻrta korxonalarni rivojlantirish kabi dolzarb siyosiy maqsadlariga erishishga ham hissa qoʻshishi mumkin. Shu sababli ochiq va shaffof davlat xaridi amalga oshirilishi muhimdir.

Hozirda mamlakatimizda davlat xaridlari shartnomalari elektron tarzda xarid.uzex.uz, xt-xarid.uz, cooperation.uz, tender.mc.uz kabi platformalar orqali tuzilmoqda. Bir vaqtning oʻzida turli platformalarning mavjud boʻlishi davlat xaridlari boʻyicha maʼlumotlarning markazlashtirishga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Davlat xaridlari tizimini markazlashtirish va davlat organlari bilan integratsiyasini joriy qilish borasida Janubiy Koreya tajribasi Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti tomonidan eʼtirof etilgan. Koreyaning onlayn elektron xaridlar tizimi (KONEPS) Koreyadagi davlat xaridlari jarayonini qamrab oluvchi keng qamrovli, integratsiyalashgan elektron xaridlar platformasidir. U 2002-yilda davlat muassasalari va yetkazib beruvchilar oʻrtasidagi korrupsiyaning oldini olish hamda xaridlar jarayonida qogʻoz shartnomalar bilan bogʻliq ortiqcha xarajatlarni kamaytirish maqsadida ishga tushirilgan.

KONEPS OECD doirasidagi eng ilgʻor

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

elektron davlat xaridlari platformalaridan biri sifatida o‘zining ko‘lami va qamrovi bilan ajralib turadi. Ushbu tizim Koreyada davlat xaridlarining samaradorligi, shaffofligi va yaxlitligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilmoqda. 2025-yil yanvar holatiga ko‘ra, KONEPS davlat va xususiy sektorning 227 ta tashqi tizimlari, jumladan, Ichki ishlar va xavfsizlik vazirligi, turli moliya institutlari, biznes birlashmalari va Koreya Fiskal axborot xizmatining Dbrain tizimi bilan o‘zaro bog‘langan. Mazkur integratsiya orqali tizim savdo va shartnomalar tuzish jarayonida zarur bo‘lgan biznesni ro‘yxatdan o‘tkazish to‘g‘risidagi guvohnomalar, soliq to‘lash sertifikatlari (ham munitsipal, ham milliy), kafolat xatlari, malaka skrining hujjatlari va korporativ reyestrlarning tasdiqlangan nusxalari kabi muhim hujjatlar va sertifikatlarni avtomatik ravishda olish hamda almashish imkonini beradi. Ushbu bog‘liqlik kompaniyalar uchun ma’muriy yukni sezilarli darajada kamaytiradi hamda umumiy samaradorlik va ma’lumotlar ishonchliligini oshiradi [12].

Boshqa fuqarolik-huquqiy shartnomalardan farqli o‘laroq, qonunchilik davlat xaridlari shartnomalarining tuzilish shakliga aniq talablar belgilaydi hamda tomonlarning erkin tanlov imkoniyatlarini cheklaydi. Elektron davlat xaridlarining joriy etilishi eng past narxlarda sifatli tovarlarni xarid qilish imkonini yaratmoqda, barcha jarayonlarning elektron tarzda hujjatlashtirilishi esa javobgarlikning oshishiga xizmat qilmoqda. Biroq qonunchilikda belgilangan holatlarda to‘g‘ridan to‘g‘ri shartnomalar tuzish mumkin. Garchi davlat xaridlariga oid normativ-huquqiy hujjatlarda tanlovsiz shartnomalar tuzishning qat’iy qoidalari belgilangan bo‘lsa-da, ayrim holatlarda to‘g‘ridan to‘g‘ri shartnoma tuzish imkoniyati korrupsion holatlarga sabab bo‘lmoqda. Masalan, 2024-yilda budjet buyurtmachilari tomonidan 825 616 ta shartnoma raqobatli usullar orqali tuzilgan bo‘lsa, 546 332 ta shartnoma raqobatsiz usullar asosida tuzilgan. Xulosa qilib aytganda, mamlakatimizda markazlashtirilgan yagona davlat xaridlari tizimini yaratish lozim.

Insofsiz ijrochilar. Davlat xaridlari to‘g‘risidagi qonunchilikda “insofsiz ijrochi” degan o‘ziga xos huquqiy tushuncha mavjud bo‘lib, bu holat boshqa fuqarolik-huquqiy shartnomalarda uchramaydi. Xarid qilish tartib-taomillariga muvofiq, tanlovda (tenderda) g‘olib bo‘lgan ishtirokchi shartnoma tuzish majburiyatiga ega. Agar u asossiz sabablarga ko‘ra, shartnoma tuzmasa yoki boshqa shaklda bu majburiyatdan bo‘yin tovlagan taqdirda, insofsiz ijrochilar reyestriga kiritiladi. Ushbu reyestr Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan yuritiladi. Unga kiritilgan shaxslar ikki yil davomida davlat xaridlarida ishtirok etish huquqidan mahrum etiladi.

Bundan tashqari, majburiyatlarni bajarmaganlikda yoxud tegishli tarzda bajarmaganlikda belgilangan tartibda aybdor deb topilgan ijrochilar, davlat xaridlari jarayonida yolg‘on yoki soxta hujjatlar taqdim etgan, ayni bitta lotda ishtirok etgan affillangan shaxslar yoki manfaatlar to‘qnashuvi to‘g‘risida ma’lumotlarni ochib bermagan ishtirokchilar, sudning qaroriga ko‘ra, firibgarlik, soxtalashtirish va korrupsiya bilan bog‘liq jinoyatlarni sodir etganlikda aybdor deb topilgan ijrochilar insofsiz ijrochi hisoblanadi.

Garchi vakolatli organ tomonidan insofsiz ijrochilar ro‘yxati yuritilishi va real vaqt rejimida yangilanib borishi lozim bo‘lsa-da, bugungi kunga qadar davlat xaridlari rasmiy portalida ushbu reyestr shakllantirilmagan. Biroq 2025-yil 18-aprel kuni “Insofsiz ijrochilarning yagona reyestrini shakllantirish tartibi to‘g‘risida”gi nizom kuchga kirdi va ushbu hujjat davlat mablag‘lari yo‘qotilishining oldini olish, shartnomaviy majburiyatlarning lozim darajada bajarilishini ta’minlash, majburiyatni bajarmaganlik uchun jazolovchi choralar ishlashida muhim asos bo‘lib xizmat qilishiga umid qilamiz.

Shartnomaning o‘zgartirilishi. Shartnoma mohiyatiga ko‘ra, tomonlarning xohishlarini

oʻzida ifoda etgan hujjatdir. Shartnoma erkinligi prinsipiga muvofiq, shartnoma tomonlarning kelishuviga koʻra oʻzgartirilishi mumkin. Ammo davlat xaridlari shartnomalariga oʻzgartirish kiritish odatdagi fuqarolik shartnomalaridan farqli ravishda, jiddiy cheklovlar bilan chegaralangan. Xususan, “Davlat xaridlari toʻgʻrisida”gi Qonunda oʻzgartirishlarning aniq chegarasi sanab oʻtilgan. Tomonlar xarid qilish tartib-taomili natijasi boʻyicha tuzilgan shartnomaga oʻzgartirishlar kiritishi mumkin, faqat bu shartnoma tovar (ish, xizmat), uning sifati va assortimentini oʻzgartirishi, miqdori va bahosini oshirishi hamda yetkazib berish muddatini uzaytirishi bilan bogʻliq boʻlmasligi kerak. Bunday tartib davlat mablagʻlaridan oqilona foydalanish, shaffoflik va raqobat tamoyillarini himoya qilishga qaratilgan.

Xulosalar

Yuqoridagilarga asoslanib aytish mumkinki, davlat xaridi shartnomasi fuqarolik-huquqiy va maʼmuriy-huquqiy elementlarni oʻzida mujassamlashtirgan oʻziga xos huquqiy shakldir. Davlat buyurtmachisi shartnoma tarafi sifatida ishtirok etishi davlat xaridi shartnomasining huquqiy tabiatiga sezilarli taʼsir koʻrsatib, shartnoma erkinligi prinsipini muayyan darajada cheklaydi va maʼmuriy qoidalar joriy etilishini talab qiladi. Shunday ekan, davlat boshqa fuqarolik huquqi subyektlaridan farqli ravishda fuqarolarga nisbatan alohida majburiyatlarga ega boʻlib, jamiyat manfaatlari va iqtisodiyot rivojlanishini taʼminlash maqsadida davlat xaridlari jarayonida mustahkam huquqiy qoidalar oʻrnatishi zarur.

Davlat xaridi shartnomasi boshqa shartnomalardan subyektlari, tuzilish shakli, shartnomani oʻzgartirish tartibi va boshqa jihatlari bilan farq qiladi. Fuqarolik shartnomalarida predmet aniq belgilangan: masalan, pudrat shartnomasida ish bajarilishi, ijara shartnomasida esa obyekt ijaraga berilishi koʻzda tutiladi. Biroq davlat xarid shartnomasining predmeti qonunda taqiqlanmagan har qanday tovar, ish yoki xizmatlarni qamrab olishi mumkin. Davlat buyurtmachisi ishlab chiqarish uchun zarur xomashyodan tortib xodimlarga tibbiy xizmat koʻrsatishgacha boʻlgan shartnomalarni xarid qilish tartib-taomillari asosida tuzadi. Shu sababli davlat xaridi shartnomasining predmeti juda keng qamrovli boʻlib, fuqarolik huquqidagi deyarli barcha shartnomalarni oʻz ichiga oladi, deb aytish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, davlat xaridi shartnomalarini fuqarolik huquqining maxsus institutlaridan biri sifatida nazariy jihatdan ajratish, unga oid huquqiy normalarni tizimlashtirish va amaliyotga yoʻnaltirilgan, aniq shakllangan shartnoma turlarini qonunchilikda alohida tartibda mustahkamlash tavsiya etiladi. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, davlat xaridlari tizimi nafaqat huquqiy tartibga solish mexanizmi, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni taʼminlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, mazkur tizim xarid jarayonlarida shaffoflikni oshirish, korrupsion xavflarni kamaytirish, xoʻjalik yurituvchi subyektlar uchun raqobat muhitini rivojlantirish imkonini beradi.

Ushbu omillar ilmiy xulosalarning nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatini ham tasdiqlaydi. Shuningdek, ilgari surilgan takliflarning tatbiqi davlat budjeti mablagʻlaridan samarali foydalanish, kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash hamda xalqaro standartlarga mos, raqobatbardosh xarid tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

REFERENCES

1. Axborot va tahliliy sharhlar [Information and analytical reviews]. Available at: https://www.imv.uz/activity/markaziy-apparat/davlat-xaridlari-departamenti
2. Davlat xaridlari statistikasi [Public procurements statistics]. Available at: https://xarid.mf.uz/
3. Recommendation of the Council on Public Procurement. Available at: https://www.oecd.org/gov/public-procurement/recommendation
4. UNCITRAL Model Law on Public Procurement. Available at: https://uncitral.un.org
5. Directive 2014/24/EU on Public Procurement. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0024
6. The Russion Federal Law "On the Contract System in the Sphere of Procurement of Goods, Works, Services for State and Municipal Needs". Available at: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_144624/
7. Oqyulov.O., Imomov.N., Mehmonov Q. Shartnoma tuzish [Drafting contracts]. Tashkent, TSUL Publ., 2021, p. 140.
8. Kikavets V.V. Administrativno-pravovoe regulirovanie gosudarstvennogo zakaza v Rossiyskoy Federatsii [Administrative and Legal Regulation of Public Procurement in the Russian Federation]. Available at: http://lawtheses.com/administrativno-pravovoe-regulirovanie-gosudarstvennogo-zaka-za-v-rossiyskoy-federatsii
9. Tasalov F.A. Kontraktnaya sistema v sfere gosudarstvennykh zakupok Rossii i SShA: sravnitel'no-pravovoe issledovanie [The Contract System in the Sphere of Public Procurement in Russia and the USA: A Comparative Legal Study]. Moscow, Prospekt Publ., 2016, p. 240.
10. Albano G.L., Sparro M. Flexible strategies for centralized public procurement. Available at: https://www.researchgate.net/publication/227471639_Flexible_Strategies_for_Centralized_Public_Procurement
11. Zokirov I.B. Fuqarolik huquqi [Civil Law]. Tashkent, TSIL Publ., 2006, p. 335.
12. Davlat xaridlarining raqamli transformatsiyasi [Digital transformation of public procurement]. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/digital-transformation-of-public-procurement_79651651-en.html
13. Asqarov N.I. Nomlanmagan shartnomalar tavsifi, tasnifi, huquqiy tartibga solinishi [Description, classification, and legal regulation of unnamed contracts]. Tashkent, Navruz Publ., 2017, p. 164.
14. Qoryog'diyev B.U. Bitimlar [Agreements]. Tashkent, TSUL Publ., 2024, p. 144.
15. Rahmonqulov H.R. Fuqarolik huquqining subyektlari [Subjects of civil law]. Tashkent, TSIL Publ., 2008, p. 168.
16. Belov V.E. Kontseptual'nye problemy formirovaniya i funktsionirovaniya kontraktnoy sistemy v sfere zakupok v Rossii [Conceptual Problems of the Formation and Functioning of the Contract System in the Field of Procurement in Russia]. Moscow, Justitsinform Publ., 2018, p. 472.
17. Reimarova H. Transaction Costs in Public Procurement. Prague, Charles University Publ., 2012, p. 100.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК
REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2025-yil 3-son

VOLUME 9 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/TSUL.ROLS.2025.9.3